

INVESTIGATION OF DIFFERENT WELFARE REGIMES CLASSIFIED BY ESPING ANDERSEN FROM SOCIAL SERVICE PERSPECTIVE; WELFARE REGIME OF SOUTHERN EUROPE IN THE CONTEXT OF TURKEY

Tahir Dikmen

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, Türkiye
İletişim yazarı: tahirdikmen1453@gmail.com

Abstract: The welfare state, which emerged after the end of the Second World War after the 1945s, refers to the state, which has developed in many aspects in social, economic and cultural terms and aims to provide social welfare services to individuals living in the community. The welfare state, which is based on the industrial revolution and mechanization as a concept, is the aim of defending the rights and freedoms of the proletarian class, and took shape in line with the social welfare policies developed especially by European countries. The work of different welfare regimes was first introduced by Gosta Esping Andersen in a broad and comprehensive sense. Welfare regimes in categorized studies by Andersen; Liberal welfare regimes are classified as Social Democratic welfare regimes and Conservative-Corporate welfare regimes. Afterwards Andersen 's literally policies for the countries of the welfare regime of the classification made by the welcome that and was alleged need for a new welfare regime Andersen in his classification put forward taken Southern European welfare regimes in the countries that can not find a place for themselves and Turkey have also been incorporated into this classification. With this work; process of emergence of the welfare state, features of the modern era in the analysis of different welfare regimes occurring in the direction of social policies they have implemented their own European countries and Turkey this classification axis in which kategorizasyo in place to get that and the modern state in the process of the past to the present applied social work practice and what social policies It is aimed to reveal that it is shaped in the pivot.

Keywords: Welfare states, different welfare regimes, social policy, social work

SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN ESPING ANDERSEN' İN SINIFLANDIRDIĞI FARKLI REFAH REJİMLERİNİN İNCELENMESİ; GÜNEY AVRUPA REFAH REJİMİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE

Özet: Refah devleti, İkinci Dünya Savaşı' nın sona ermesiyle 1945' lerden sonra ortaya çıkmış ve sosyal, ekonomik, kültürel birçok yönden gelişim gösteren, toplumda yaşayan bireylere sosyal refah hizmetleri sağlama hedefi olan devleti ifade etmektedir. Kavram olarak sanayi devrimine ve makineleşmeye dayanan, proleterya sınıfının hak ve özgürlüklerini savunma amacı olan refah devleti, özellikle Avrupa ülkelerinin kendine özgü oluşturduğu sosyal refah politikaları doğrultusunda şekil almıştır. Farklı refah rejimleri çalışmaları ise ilk olarak geniş ve kapsamlı anlamda Gosta Esping Andersen tarafından ortaya konulmuştur. Andersen tarafından meydana getirilen kategorize çalışmalarında refah rejimleri; Liberal refah rejimleri, Sosyal Demokrat refah rejimleri ve Muhafazakar- Korporatist refah rejimleri adı altında sınıflandırılmıştır. Sonrasında Andersen' in yapmış olduğu sınıflandırmanın tam anlamıyla ülkelerin refah rejimine yönelik politikaları karşılamadığı ve yeni bir refah rejimine ihtiyaç olduğu iddia edilerek Andersen' in yaptığı sınıflandırmada kendilerine yer bulamayan ülkelerin de içine alındığı Güney Avrupa refah rejimi ortaya atılmış ve Türkiye de bu sınıflandırılmanın içine dahil edilmiştir. Bu çalışma ile; refah devletinin ortaya çıkış süreci, özellikleri, modern çağda Avrupa ülkelerinin kendilerine özgü uygulamış oldukları sosyal politikalar doğrultusunda meydana gelen farklı refah rejimlerinin incelenmesi ve Türkiye' nin bu sınıflandırma ekseninde hangi kategorizasyonda yer aldığı ve modern devlet sürecinde geçmişten günümüze uygulanan sosyal hizmet uygulamalarının ve sosyal politikaların hangi mihverde şekillendiğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Refah devleti, farklı refah rejimleri, sosyal politika, sosyal hizmet

GİRİŞ

Refah devleti kavramı, 18. asrın sonlarında 19. yüzyılın başlarında Sanayi Devrimi'nin bir çıktısı olarak kendini göstermiştir (Toprak, 2015). Refah devleti denildiği zaman akla ilk olarak, Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan makineleşme ile birlikte ortaya çıkan proleterya sınıfının hak ve özgürlük mücadelesi gelmektedir. İşçi sınıfının uzun uğraşları ve kendi hak ve özgürlüklerini elde etme amacıyla başlattıkları mücadelenin sonucunda refah devleti kavramı ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere Sanayi Devrimi ile birlikte makineleşmenin da etkisiyle üretimde birçok ürün çeşitliliği oluşmuş ve teknolojik anlamda gelişmelerin de öne açılmıştır. Bunlarla birlikte refah devletinin meydana gelmesinde; ekonomik değişimler, siyasi ve ideolojik hareketler ve sosyal değişimler etkili olmuştur. Çünkü o dönemde işçi sınıfı Sanayi Devrimi ile birlikte sendikalaşma hareketleri içerisine girmiş ve bu da işçi sınıfının hak, eşitlik, özgürlük kavramlarıyla tanışmasına ve siyasal bilinç kazanmasına yol açmıştır. Diğer yandan sanayileşmenin hız kazanması ve kapitalist üretimin artması ile birlikte ekonomik yönden değişimler olmuştur. Bununla birlikte kentleşme süreci ivme kazanmış ve ücretli olarak çalışma ile birlikte sosyal alanda da değişimler yaşanmaya başlamıştır. Tüm bunlardan hareketle refah devleti, net bir tanımı olmamakla birlikte genel anlamda devletin siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal anlamda sağladığı imkanlar ve yardımlar olarak tanımlanabilir (Kurşun ve Rakıcı, 2016). Refah devletinin ortaya çıkması, toplumların siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerine ve değişimlerine göre ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bundan dolayı da zamana göre göreceli bir kavramdır. Refah devletinin ekseninde piyasa ve aile bulunmaktadır. Tüm politika süreçlerini bunlara göre şekillendirmektedir. Refah devletinin bireye ve aileye sağladığı imkanlara bakılırsa; ilk olarak minimum düzeyde gelir garantisi gelmektedir. Bu imkanla birlikte birey ve ailenin ekonomik olarak geçinmesi hedeflenmiştir. İkinci olarak birey ve ailelere olumsuz durumlara karşı bu durumla başa çıkabilmeleri için destek sağlamak ve onların haklarını güvence altına almak gelmektedir. Bununla birlikte toplumda ki yaşlı, engelli, bakıma muhtaç bireylerin tespit edilip gerekli desteğin ve yardımın sağlanarak onları her yönden korumak amaçlanmıştır (Özdemir, 2007). Üçüncü olarak da toplum içinde yaşayan insanlar arasında statü ve sınıf farkı gözetmeksizin, ayırım yapmadan eşit bir şekilde tüm insanların sosyal refah hizmetlerinden yararlanması gelmektedir. Böylelikle toplumda bakıma muhtaç, ekonomik yönden zayıf olan bireyle; herhangi bir sıkıntısı olmayan birey arasında sosyal refah hizmetlerine erişimde eşitlik sağlanmış ve kimsenin kendisini üstün görmesinin önüne geçilmiştir.

Sosyal Refah Devletlerinin, yukarıda belirtilmiş olan imkanlarla birlikte başlıca hedeflediği alanlar içerisinde; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, ekonomik büyüme gibi alanlarla beraber bunların sağlanmasına yönelik düzenleyici, müdahaleci, adaleti tesis edici, sosyal politikalara yön verici ve modern devlete geçişte bağlantı kurucu rolleri de bulunmaktadır (Durdu, 2009). Blirtilen bu alanlar gerçek anlamda sağlanamazsa sosyal refah devletinin bir anlamı olmamaktadır. Çünkü toplumun gelişiminde ve ilerlemesinde belirtilen koşulların sağlanması çok büyük bir önem taşımaktadır. Bu belirtilen ölçütler, sosyal refah

devletinin başta sağlamayı hedef ettiği üç amaca sonradan eklenerek daha geniş anlamda yardım yapılmasının önünü açmıştır. Bu yardımların yapılması ve gereken ölçütlerin sağlanması; eşitsizliğin ortadan kaldırılması, yoksulluğun azaltılması veya yok edilmesi, sosyal bütünleşmenin sağlanması ve toplumsal katılımın yaygınlaştırılmasına bağlıdır (Özcan, 2009). Aslında hedeflenen bu alanların gerçekleşmesi yoksulluğun ortadan kaldırılmasına, eşitsizliğin giderilmesine ve sosyal bütünleşmenin sağlanması ile birlikte toplumsal katılımın tam manada gerçekleştirilmesine yönelik, geniş ölçüde toplumun her yönden ilerlemesini ve refah seviyesinin yükseltilmesini amaç edinen hedeflerdir ve bu hedeflerin de sosyal refah devleti aracılığıyla gerçekleştirilmesinin gerektiği aşıkardır.

Refah devletinin sosyal sermaye üzerinde olumsuz etkisinin olduğunu savunanlar bu etkinin sosyal ilişkileri zayıflattığını, sosyal güvenin ve toplumsal aktivitelerin tam olarak gerçekleştirilemediğini dile getirirken; olumlu etkisinin olduğunu savunanlara göre ise topluma katılımın ve ilişkilerin geliştirilmesinin sosyal refah devleti tarafından sağlandığını dile getirmektedirler. Görüldüğü gibi refah devletinin sosyal sermaye üzerinde etkileri farklı görüşleri içinde barındırmakta ve sosyal ilişkilerin, sosyal güvenliğin, sosyal hizmetler ve yardımların sağlanmasında refah devletinin olumlu ya da olumsuz etkisinin olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu tartışmalar evrensel refah rejimlerine ve evrensel olmayan refah rejimlerine göre şekil almaktadır. Evrensel refah rejimlerine sahip rejimler refah devletinin sosyal sermaye üzerinde ki etkisini olumlu bulurken, evrensel olmayan refah rejimlerine sahip rejimler ise refah devletinin sosyal sermaye ve yardımlar üzerinde ki etkisini olumsuz bulmaktadır (Rostila, 2013).

Refah Devleti tanımı gereği birey, aile ya da içermiş olduğu politikalar kapsamında değişiklik göstermektedir ve bundan dolayı da tek bir yapı olarak görülmesi mümkün değildir (Özalp, 2017). Refah devleti anlaşılacağı üzere birçok yapıyı içerisinde barındırmaktadır. Benimsemiş olduğu sosyal politikalar doğrultusunda birey ve aileye yönelik destek ve yardımlar neticesinde her ülkenin ya da toplumun kendine özgü özellikleri ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple de refah devleti kavramı bir bütün olarak her devleti, kültürü yansıtamamaktadır. Dolayısıyla ortaya farklı refah devletleri sınıflandırması çıkmaktadır. Bu sınıflandırmaya bakıldığı zaman en kapsamlı sınıflandırma Gosta Esping Andersen' in 'Refah Kapitalizminin Üç Dünyası (The Three Worlds of Welfare Capitalism, 1990) isimli eserinde belirttiği Liberal Refah Devleti Modeli, Muhafazakar (Korporatist) Refah rejimi ve Sosyal Demokrat Refah rejimi olmak üzere üçlü sınıflandırma ile karşımıza çıkmaktadır. Bu sınıflandırılan refah rejimlerine bakılacak olursa ilk olarak "liberal refah rejimleri" (liberal welfare regimes); "Anglo-Sakson model" ve "kalıntı refah rejimleri" olarak da isimlendirilmekte ve piyasanın ön planda tutulduğu ve buna göre hareket ettiği refah rejimidir (Özdemir, 2005). Liberal refah rejiminde Devlet, kendisini pek fazla ön planda tutmamakta ve yapacağı yardımları piyasa ekonomisine göre şekillendirmektedir. Bu rejimde devletin vatandaşlarına sağladığı imkanlar en az düzeydedir ve bu da gelir araştırmasına bağlı yapılmaktadır. Gelir ve ekonomik yönden zayıf olan vatandaşlara yardım yapılmakta ve bu yardımdan faydalanan vatandaşlar da devlet tarafından damgalanmaktadır. Liberal refah rejiminde piyasayı kuran,

oluşturan ve şekillendiren birey ve ailedir. Birey ve aile kendi piyasasını oluşturur ve kendi refahlarını kendilerinin aramaları ve bulmaları için teşvik edilirler. Eğer hala sosyal haklar konusunda eksik kalmışlarsa ve piyasayı kendi refahlarına göre şekillendirememişlerse son çare olarak Devlete başvurmaktalardır (Ülgen ve Özalp, 2017). Görüldüğü üzere liberal refah rejimi vatandaşlara yardım konusunda Devletin son çare olarak başvurulacak kurum olduğu, piyasaya göre şekillenen ve vatandaşların kendi refahlarını kendilerinin sağlaması istenen refah rejimidir. Görüldüğü ülkelere bakıldığında; başta ABD olmak üzere, Avustralya ve Kanada ön planda gelen ülkeler arasındadır. Sınıflandırmalardan ikincisi olan Muhafazakâr-Korporatist Refah Rejimine bakılacak olursa; bu rejim erkek aile reisinin istihdamına önem vermekte ve gelir araştırmasının aile reisinin gereksinimlerine yetecek şekilde karşılanmasını ön planda tutmaktadır. Muhafazakâr-Korporatist rejim de liberal rejim gibi birçok isimle adlandırılmaktadır. Bunlar; Sosyal Sigorta Rejimi, kurumsal refah rejimleri, Bismarck modeli ve Kıta Avrupası modeli olmak üzere çeşitli isimlerle adlandırılmaktadır. Bu rejim türü bakış açılarına göre hem muhafazakardır hem de korporatisttir. Piyasa verimliliğinden ziyade geçmişten gelen statüyü gözetmesi ve sosyal haklar ve imkanlar açısından geniş olması bakımından muhafazakardır. Piyasanın önceliğini reddetmesi, sosyal harcamalar yönünden liberal rejime oranla daha iyi olması, gelir transferler ve harcamalarının erkek aile reisinin gereksinimlerini karşılamaya yetecek şekilde düzenlenmesi ve kadının istihdamına ve işte çalışıp ekonomik olarak katkı sağlamasına imkan vermesi bakımından ise korporatisttir (Kalfa, 2010). Bu rejimde daha çok sosyal güvenlik haklarına önem verilmektedir. İstihdamı ve çalışma oranını yükseltmek yerine sosyal alanda yaşanan sorunların sosyal güvenlik aracılığıyla çözülmesini esas almaktadır. Liberal refah rejimine nazaran Devlet bu rejimde elzem bir kurum olarak görülmektedir. Muhafazakar - Korporatist rejimi benimseyen ülkelere bakıldığında bu ülkeler; Almanya, İtalya, Avusturya, Belçika ve Fransa başta gelen ülkelerdir. Üçüncü ve son sınıflandırma olan Sosyal Demokrat Refah Rejimine bakıldığında ise daha çok sosyal haklar, özgürlükler, evrensellik, refah seviyesinin en üst düzeye çıkartılması ilkeleri akla gelmektedir. Bu rejim modern refah rejimleri, İskandinav model ve evrensel refah rejimleri olarak isimlendirilmektedir. Sosyal Demokrat refah rejiminde Devlet çok önemli bir kurumdur ve vatandaşlara her türlü yardımı sağlamaktadır. Bu rejimde devlet özel piyasa düzenlemelerini arka plana atarak yoğun bir şekilde sosyal hakları sağlamaktadır (Gümüş, 2020). Eşitliğe her alanda önem veren sosyal demokrat refah rejimi gelirin eşit olarak dağıtılması, herkesin sosyal haklardan eşit bir şekilde yararlanması ve herkese yüksek düzeyde gelir güvencesinin sağlanması gerektiği ve bunların da evrensel bir hak olarak görülmesi gerektiği üzerinde önemle durmaktadır. Sosyal Demokrat Refah Rejimini benimseyen ülkelere bakıldığında bunlar; başta İsveç olmak üzere Norveç, Danimarka, Finlandiya ve Hollanda olarak görülmektedir.

1. BÖLÜM

1.1. Refah Rejimlerinde Yoksullukla Mücadele Yöntemleri ve Sosyal Hizmet Uygulamaları

Liberal refah rejimleri, Anglo-sakson ya da kalıntı refah rejimleri şeklinde isimlendirilmektedir. Bu rejimin temelini işgücü piyasasına giren ve o piyasada yer edinen kişiler ve sistemler oluşturmaktadır. Bu tür rejimlerde devlet, istihdam sağlamakla yükümlü değildir. En son çare olarak başvuru telafi devletidir. Devlet, piyasa bazlı refahın sunumunu cesaretlendirmektedir. Bu modelde, yoksul vatandaşlara sağlanan sosyal haklar, seçicilik ilkesine göre verilmektedir. Yardımda bulunulacak kişiler yoksulluk testinden geçirilerek yardım alıp alamayacaklarına karar verilmektedir. Muhtaç durumda olan kişilere sağlanacak yardımlar, evrensel olarak değil kategorik olarak belirlenmektedir. Her yoksul bireyin ve ailenin kendi refahlarını kendilerinin oluşturması beklenmektedir (Voorhis, 2002). Bu nedenle de liberal refah rejimi, kurumsallaşmışlıktan uzak kalıntı olarak örgütlenmiştir. Liberal refah rejiminin içinde bulunan ülkelere ABD ve Avustralya' da kamu harcamalarına ayrılan payın diğer kapitalist ülkelere göre daha düşük olduğu görülmektedir (Andersen, 1996). Diğer yandan kamu sektörünün işlevselliği diğer refah rejimlerine göre düşük, özel sektörün varlığı ise yüksek seviyede seyretmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere liberal rejimde piyasa ekonomisi hakimdir ve kamunun sosyal refah sağlamada en son kurum olarak başvurulacağı aşikardır. Bu rejimde bulunan ülkelere sendikaların da güçsüz olması nedeniyle gelir dağılımında ve sosyal hakların sağlanmasında adaletsizlik ve eşitsizlik baş göstermektedir. Sürekli artan sosyal eşitsizlik ve yoksulluk sorunları liberal refah modelinin karakterini ifade etmektedir. Refah harcamalarının sınırlı olduğu liberal refah rejimlerinde, sosyal refah programlarının geliri sağlama ve giderme özelliği çok sınırlıdır. Düşük veya orta seviyede bir gelir telafisi, genç, hasta, engelli ve yaşlı olanlara yönelik düşük ve sadece en az düzeyde gelir garantisi sağlamaktadır. Bu bağlamda liberal refah rejiminde uygulanan sosyal hizmet çalışmalarının ideal düzeyde olmadığı söylenebilir.

Korporatist refah rejimi incelendiğinde; statü, sınıf ve finansal katkılara göre haklar ve sağlanan refahların değiştiği görülmektedir (Cerami, 2006). Bu rejimde yoksullukla mücadelede daha çok sosyal güvenlik haklarına önem verilmektedir. İstihdamı ve çalışma oranını yükseltmek yerine sosyal alanda yaşanan sorunların sosyal güvenlik aracılığıyla çözülmesini esas almaktadır. Geleneksel aile yapısının korunduğu ve sınıf farkına göre refah politikalarının değiştiği bir model olarak karşımıza çıkmaktadır (Andersen, 1990). Bu modelde yoksullukla mücadelede istihdam olarak belli bir mesleki gruba ya da sosyal gruba istihdam sağlanmakta ve katkıya dayalı sosyal harcamalar gerçekleştirilmektedir. Muhafazakar - korporatist model içerisinde yer alan ülkelere sosyal refah uygulamalarının zayıflaması, piyasada sapmalar oluşması, ailede meydana gelen çözülme sorunlarının yaşanması ve ekonomik krizlerin artması devletin sorunlarla baş etmede yükünü artırmış ve yoksulluğun artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda sorunlarla baş etmede ve insanların iyilik hallerinin yükseltilmesinde sosyal hizmet uygulamalarına başvurulmuştur. Sosyal yardımla beraber sosyal hizmet uygulamaları da ivme kazanmıştır. Korporatist model içinde

yer alan Almanya’ da sosyal hizmetlerle sosyal yardımlar bazı noktalarda birbirlerinden ayrılmaktadır. Sosyal yardımlar sadece muhtaç olan bireye maddi anlamda yardım sağlarken, Sosyal hizmet ise bireyi her yönden ele alarak sorunların çözümünde sosyal hizmet mesleğinin gerektirdiği müdahale düzeyleri ve uygulama planları ile muhtaç durumdaki bireye hak temelli kavram bağlamında yardım sağlamaktadır. İşte bu noktalarda sosyal yardım ve sosyal hizmet hem birbirinden ayrılmaktadır hem de birbirini tamamlamaktadır. Almanya’ da sosyal hizmetler devlet tarafından anayasal güvence ile koruma altına alınmıştır. Bu yönden ülkede ailelere, çocuklara, gençlere ve toplumun her kesiminden insanlara yönelik sosyal hizmetler geniş bir yer tutmaktadır. Yoksullukla mücadelede sosyal hizmet uygulamaları; muhtaç durumdaki bireylere yalnızca ekonomik anlamda yardım etmemekte aynı zamanda sosyal ve psikolojik yönlerden de muhtaç ve yoksul bireylerin iyilik hallerini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Böylelikle korporatist model içinde yer alan Almanya’ da sosyal hizmetlere verilen önemle hem ekonomik anlamda hem de sosyal anlamda yoksullukla mücadele edilmekte ve refah seviyesinin artırılması yönünde çalışmalara önem verilmektedir.

Sosyal demokrat model, devlet eliyle aile üzerindeki yükü hafifletmeye ve bireylerin özgürlüğünü artırıcı yönde refah politikaları ile diğer modellerden ayrılmaktadır (Öngöre, 2018). Bu modelde sosyal vatandaşlık en üst seviyede kurumsallaşmıştır. Bu refah rejiminde istihdamı en yüksek seviyede tutmak için bu yönde sosyal politikalara ağırlık verilmektedir. Üretimin son derece önemli olduğu sosyal demokrat refah rejiminde, herkese eşit seviyede gelir transferi, istihdam, sosyal hakların eşit olarak dağıtılması gibi uygulamalardan ötürü bu rejimi benimseyen ülkelere bakıldığında yoksullukla pek karşılaşmak mümkün görünmemektedir. Çünkü sosyal demokrat modelde, sınıf ve statü ayrımı gözetmeksizin herkesin yararlanabileceği evrensel anlamda bir sosyal fayda anlayışı ve kamu hizmetlerinin olduğu görülmektedir. Sosyal hizmet uygulamalarına bakıldığı takdirde, herkesin sosyal haklardan ve yardımlardan eşit olarak yararlandığı görülmektedir. Bu doğrultuda sosyal hizmet uygulamaları daha çok sosyal yönden gelişmenin ve topluma katılımın gerçekleştirilmesi yönünde bir seyir halindedir. Sosyal hizmetlerin sunumunda merkezi idareye bağlı kendi içinde özerk belediyeler tarafından sağlanan sosyal sistem adı altında bir birim sayesinde her kesimden vatandaşa yönelik sosyal hizmet uygulama ve müdahale planları belirlenmekte ve sosyal yardımların oluşturulması sağlanmaktadır.

2. BÖLÜM

2.1. Refah Rejimi Modellerine Göre İsveç ve Almanya Ülkelerinin Sosyal Refah Politikalarının ve Sosyal Hizmet Uygulamalarının İncelenmesi

2.1.1. İsveç ve Sosyal Demokrat Model Uygulamaları

Sosyal demokrat modelin benimsendiği İskandinav ülkeleri içinde İsveç çok önemli bir konuma sahiptir (Birinci, 2017). İsveç’in içinde bulunduğu model; İskandinav model, İsveç’çi model, kurumsal yeniden dağıtıcı model, sosyal demokrat model gibi isimlerle anılmaktadır. İsveç’te sosyal hizmetlerin sunumunda politikaları, merkezi idareye bağlı

olarak belirleyen “socialstyrelsa” Sosyal Sistem adında bir birim bulunmaktadır. Bu birimin işleyişine bakıldığında hükümete bağlı olmakla birlikte kendi içerisinde özerk bir yapıya sahiptir. Verdiği hizmetler açısından incelendiğinde; tüm yerel düzeydeki yapılarda ve ulusal düzeyde dini kuruluşlarda sağlanan sosyal hizmetlerin planlarını ve politikalarını belirleyerek aktarılabilecek olan ekonomik ve sosyal yardımların oluşturulmasını sağlamaktadır. İsveç Sosyal Demokrat Modelinin özellikleri incelendiğinde; tüm belediyelerin her yönden vatandaşlarına yardım etmesi, devletin çocuğu olan aileye yardım sağlaması ve annenin doğumdan sonra 1 yıl süre ile babanın ise 4 ay süre ile ücretli olarak izne çıkarılması, ülkede yaşayan tüm vatandaşlara sınıf ve statü farkı gözetmeksizin sosyo-ekonomik yönden şartlarının iyileştirilmesi ve refah seviyelerinin en üst düzeye çıkarılması için devlet tarafından gerekli olan desteğin ve yardımın sağlanması, temel gereksinimlerin başında gelen sağlık ve eğitim hizmetlerinin tüm vatandaşlara ücretsiz olarak verilmesi ve her bir vatandaşın işsizlik sigortasından yararlanma imkanının tanınması alanlarında birçok özelliği bulunmaktadır (Çevik, 2002). İsveç’ in ifade edilen birimin görevlerinin yanı sıra refah politikaları arasında, ulusal sağlık sigortası uygulaması, yaşlılara yönelik hizmetler, çalışma politikaları, rehabilitasyon hizmetleri gibi vatandaşlarına yönelik sağladığı imkanlar ve yardımlar bulunmaktadır. Bunlar incelenecek olursa;

2.1.2. Ulusal Sağlık Sigortası Uygulaması

İsveç’ in sağlık sistemi kamu tarafından sağlanmaktadır. Bu hizmetler; yerel, bölgesel ve ulusal olmak üzere üç ayak üzerine oturtulmuştur. Ulusal düzeydeki sağlık hizmetlerinden Sağlık Ve Sosyal İşler Bakanlığı sorumlu bulunmaktadır. Bu bakanlığın görev birimlerine bakıldığında ise; sağlık hizmeti bölümü, sosyal sigorta birimi, sosyal hizmetlerin sağlandığı birim ve halk sağlığı departmanı mevcut olarak işlev görmektedir (Akt., Albayrak, 2017). Görüldüğü üzere sağlık sistemi İsveç’ te Devlet tarafından sağlanmakta olup, sağlık hizmetlerinden sorumlu bakanlığın da kendi içinde ayrı birimleri aracılığıyla sağlık hizmetlerinin belirlenip vatandaşlara aktarılması söz konusudur. Bölgesel düzeyde sağlık hizmetlerine bakıldığı zaman, İsveç’ te bir Eyalet Meclisi bulunmaktadır ve bu meclis eyaletlerde ki hastane hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri ve halk sağlığı hizmetlerinin sorumluluğunu üstlenmektedir. Yerel düzeyde de sağlık hizmetleri belediyeler ve yerel yönetimler aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu hizmetler incelendiğinde; okul sağlık hizmetleri, çocuk bakım hizmetleri, evde bakım ve ev hemşireliği gibi mikro düzeyde halka ve vatandaşlara birebir erişilebilecek ve yerinde müdahale edilebilecek şekilde oluşturulmuştur (Sargutan, 2016). Anlaşılacağı üzere İsveç’ te sağlık hizmetleri tüm vatandaşların bu hizmetlerden en üst seviyede ve ücretsiz olarak yararlanabilmesi için hem mikro hem de makro politikalar belirlenerek oluşturulmuş ve en yüksek şekilde verim alınabilmesi amaçlanmış hizmetler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.3. Çalışma Yaşamı ve Buna Yönelik Politikalar

İsveç’ te çalışma yaşamında 1970’ lerde yaşanan petrol krizi ve onun akabinde gelen ekonomik krizin patlak vermesi dolayısıyla bu alandaki politikalarda esnekliğe gidilmiştir (Albayrak, 2017). Çalışma alanındaki politikalarda

esnekliğe gidilmesi sonucunda ise yarı zamanlı çalışma sistemi meydana gelmiştir. Bakıldığında İsveç'te çalışma koşulları açısından sanayi ilişkileri köklü ve toplu pazarlık sistemi hakimdir. Sosyal politikalar açısından oldukça etkin olan İsveç'te sendikalar çok önemli bir yere sahiptir ve gerek işçilerin haklarının savunulmasında gerekse de toplu sözleşmelerde önemli düzeyde söz sahibi olarak karşımıza çıkmaktadır. İşçi sendikalarının kökenine bakacak olursak konfederasyon bazında ilk olarak 1898 yılında, İşveren Sendikaları Konfederasyonu olarak da 1902 yılında kurulmuştur (Birinci ve Albayrak, 2017). Çalışma politikaları bağlamında İsveç modelinin en özgün yanı, tüm endüstriyel sahalarda işçi ve işveren arasında yaşanan sorunların kendi aralarında çözülmesine imkan tanınması ve devlet olarak yasal müdahaleyi pek tercih etmemesidir. Bu durum da iş ve çalışma yaşamında işçinin ve işverenin özgürlük alanının genişlemesine ve yaşanan sorunların daha demokratik ve tarafsız olarak çözümlenmesine yardımcı olmakta ve üretimin de en üst seviyeye çıkarılmasına imkan tanımaktadır.

2.1.4. Yaşlı Bakım Hizmetlerine Yönelik Refah Politikaları

Refah devletleri arasında en kapsamlı ve gelişmiş olarak bilinen ve belirtilen İsveç Refah Devleti'nde yaşlılara yönelik sosyal politikalar; sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler şeklinde iki sınıfta incelenmektedir (Taşçı, 2004). 1950 öncesi duruma bakıldığında zaman İsveç'te yaşlı bakımı daha çok kurumsal bakım anlamına gelmekteydi yani yaşlılar büyük oranda kurumlarda kalıyorlardı. Yaşlılara ayrılan GSMH payına bakıldığında ise %5 olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanla kurumlarda meydana gelen olumsuzluklardan dolayı evde yardım sistemi ortaya çıkmış ve yaşlılara evde bakım ve yardım hizmeti verilmesi amaçlanmıştır. Fakat her ne kadar da evde bakım hizmeti geliştirilmeye devam edildiyse de kurum bakımı da yayılmaya devam etmiştir. Yaşlı hizmetlerinde yerel yönetimlerin de önemli bir yer tuttuğu İsveç'te, belirlenen politikaların temel amacı vatandaşa olabildiğince yakın olma ve yerinde müdahale etme amacı ve hedefi taşımaktadır. Yaşlılara yönelik diğer bir hizmet de sosyal yardımlardır ve bu hizmet ve yardımlar da tümüyle yerel yönetimler ve belediyeler tarafından sağlanmaktadır (Akt., Taşçı, 2004). Sonuç itibarıyla İsveç'te geçmişten günümüze yaşlı hizmetleri önemli bir yer tutmaktadır ve yaşlıların hizmetlerden yararlanması için üst düzey çaba harcanmakta ve vatandaşlara yakın olma ve yerinde yardım etme amacıyla sosyal yardım işleri büyük oranda belediyeler aracılığıyla sağlanmaktadır.

2.1.5. Çocuk Hakları ve Bakıma Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Refah Politikaları

İsveç bilindiği üzere yaşlı nüfusun yoğun olduğu bir refah devleti ülkesidir. Gün geçtikçe de yaşlı nüfusun artması ve genç nüfusun azalması hasebiyle çocuklara çok önem verilmekte ve ailelerin çocuk sahibi olmaları için teşvik uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Çocuklara yönelik özel bakım alanları ve çeşitli hizmet faaliyetleri bulunmaktadır (Çevik, 2002). Ülkede gelir ve konut harcamaları bölgelere göre çocuk sayısına göre yapılmaktadır. Yine çocukların bakımına yönelik uygulamalara bakıldığında belediyeler karşımıza çıkmaktadır. 1 ile 7 yaş arası çocuklar, belediyenin

sağladığı bakım hizmetlerinden yararlanma imkanına sahiptir. Belediyede çocuğa bakım hizmeti veren personelin nitelikli olmasına özen gösterilmekte ve yüksek okul veya üniversite eğitimini tamamlamış olmasına dikkat edilmektedir (Canatan, 2013). Sonuç olarak İsveç, geleceğe yönelik yatırım yapmakta ve giderek düşen genç nüfusun yeniden canlanması için çocuklara özel bir önem göstermekte ve ailelerin çocuk sahibi olmalarına karşın onlara birtakım teşvik politikaları geliştirmektedir.

2.1.6. Engellilere Yönelik Sosyal Refah Politikaları

İsveç'te engellilere yönelik 1994'te kabul edilen Fiziksel Engelliler Destek ve Yardım Yasası bulunmaktadır. Bu yasaya dayanarak her engelli birey devletten bireysel asistan talep edebilmektedir (Albayrak, 2017). Devlet tarafından sağlanan asistan hizmeti ile engelli vatandaşlara hayatın her alanında yardım etme amacı hedeflenmiştir. Böylelikle engelli bireyler asistanlar aracılığıyla evde, iş yerinde, alışveriş merkezlerinde, hastanelerde vb. her yerde beraber olmaları ve asistanların desteğini ve yardımlarını almaları sağlanmıştır. Engellilere yönelik bir başka uygulama da toplu taşıma araçlarında görülmektedir. Bu uygulama ile engelli bireyler tüm toplu taşıma duraklarına erişebilir konuma getirilmiştir. İsveç sokakları tekerlekli sandalye kullanan engellilerin rahatça yürüyebilmesi için uygun hale getirilmiştir ve tüm trafik ışıkları da görme engelli bireyler için onların duyabilecekleri şekilde sesli hale getirilmiştir (Vardar, 2015). İsveç hükümeti, engelli bireylerin toplumdaki soyutlanmaması, dışlanmaması ve topluma katılımlarının sağlanması amacıyla bir farkındalık uygulaması başlatmıştır. Bu uygulama ile engelli vatandaşları anlama açısından kamu çalışanları tekerlekli sandalye ile gezdirilerek bu şekilde bir farkındalık eğitimi verilmiştir. Engellilere yönelik bir diğer sağlanan hizmet ise eğitimlerine devam eden engelli çocuklara yönelik özel eğitim sınıfları ve özel eğitim materyalleridir. Bu uygulama ile engelli çocuklar ile özel olarak ilgilenilmekte ve onların sorunlarına ve ihtiyaçlarına daha yakından kulak verilerek sorunların çözümlenmesinde ve ihtiyaçların karşılanmasında yerinde ve etkin müdahaleler gerçekleştirilmektedir. Sadece bu uygulama ile sınırlı kalmamış aynı zamanda okulda eğitim hizmeti yürüten öğretmenlere ve idarecilere de engelli çocuklara nasıl yaklaşılabileceği ve destek verileceği hakkında eğitimler ve seminerler verilmiştir. Ayrıca toplumda ya da okullarda ayrımcılık ile ilgili şikayetlerin değerlendirilmesi ve gerekli müdahalenin yapılarak eşitliğin ve adaletin sağlanmasında "İsveç Eşitlik Ombudsmanı (The Equality Ombudsman)" adıyla görevliler bulunmaktadır (Lindqvist, 2017; akt. Dolu, 2019). İstihdam açısından bakıldığında özellikle erkek engelli bireylere iş bulunması amacıyla uzun süredir devam eden Sam Hall projesi uygulanmaya devam edilmektedir. Böylelikle engelli vatandaşlar da toplum ve çalışma hayatında yer edinebilmekte ve üretime katkıda bulunabilmektedirler. Son olarak da görme engelli bulunan vatandaşlar için bilgiye erişimleri konusunda devlet bünyesinde "Erişilebilir Medya Ajansları" kurulmuş ve görme engelli bireylerin ajanslar vasıtasıyla medyaya ve edebiyata erişimleri sağlanmıştır (Dolu, 2019).

Sonuç olarak refah devletleri arasında oldukça demokratik ve refah seviyesi en üst düzeyde olan İsveç'te vatandaşlara sağlık, çalışma, eğitim, kaynaklara erişim vb. birçok yönden sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar sağlanmış ve bu

imkanlardan yararlanmaları için bireylere imkanlar tanınmıştır. Keza yaşlı ve engelli bireylere yönelik sosyal refah politikaları da en üst düzeyde tutulmuş ve bu bireylerin toplumdaki soyutlanmamaları, dışlanmamaları ve toplumun her alanında aktif olarak rol almaları, üretime ve topluma katılımlarının gerçekleştirilmesi açılarından refah politikaları oldukça gelişmiş ve doygunluk seviyesine ulaşmış şekilde hedeflenerek toplumda yaşayan tüm bireylerin refah seviyelerinin en yüksek dereceye getirilmesi amaçlanmıştır. Tüm bu sağlanan imkanlar da İsveç' in diğer ülkelere nazaran daha demokratik ve daha çok sosyal refah devleti olmasını sağlamıştır.

2.2. Almanya ve Muhafazakar - Korporatist Model Uygulamaları

Muhafazakar - korporatist modelde aile baskın roldedir (Ülgen, 2017). Ailenin baskın olması ile birlikte evin reisi konumunda erkek görülmektedir ve daha çok erkeğin iş bulup ekonomik anlamda evi geçindirmesi beklenmektedir. Bu sistemde istihdamı artırmak yerine mevcut durumu sosyal güvenlik araçları ile kontrol altına almak ve bu yönde politikalar geliştirmek hakim görüştür. Almanya bağlamında konu ele alınacak olursa, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler büyük önem taşımaktadır. Sosyal yardım kavramına bakıldığında dar anlamıyla maddi yönden yapılan yardımdır (Uyanık, 2018). Bu tanımdan hareketle sosyal yardım, her yönden muhtaç olan kişiye yönelik yapılan birtakım ekonomik yardımlardır. En geniş anlamda ise sosyal yardım, en düşük seviyede dahi kendisini ve ailesini kendi ellerinde olmayan sebeplerle geçindiremeyecek kadar aciz durumda bulunan muhtaç ve yoksul bireylere, devletin anayasada belirlemiş olduğu yasalar neticesinde resmi veya yarı resmi kuruluşlarca sağlanan ve muhtaç durumdaki kişilerin yapılan yardımla en kısa sürede toparlanmasını amaçlayan sosyal hizmet alanıdır.

Almanya' da sosyal hizmetlerle sosyal yardımlar bazı noktalarda birbirlerinden ayrılmaktadır. Sosyal yardımlar sadece muhtaç olan bireye maddi anlamda yardım sağlarken, Sosyal hizmet ise bireyi her yönden ele alarak sorunların çözümünde sosyal hizmet mesleğinin gerektirdiği müdahale düzeyleri ve uygulama planları ile muhtaç durumdaki bireye hak temelli kavram bağlamında yardım sağlamaktadır (Duyan, 2010). İşte bu noktalarda sosyal yardım ve sosyal hizmet birbirinden ayrılmaktadır. Almanya' da sosyal hizmetler devlet tarafından anayasal güvence ile koruma altına alınmıştır. Bu yönden ülkede ailelere, çocuklara, gençlere ve toplumun her kesiminden insanlara yönelik sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar geniş bir yer tutmaktadır. Buna yönelik her eyalet bölgesinde "Sosyal Yardım İdareleri" kurularak vatandaşların kaynaklara erişimi buradan sağlanmıştır (Kaya, 2009). Bunların yanı sıra sosyal güvenlik uygulamaları da önemle üstünde durulması gereken konulardan birisi haline gelmiştir. Bilindiği üzere sosyal sigorta alanında ilk uygulamalar Bismarck zamanında Almanya' da ortaya çıkmıştır (Şenkal, Sarıpek, 2007). Keza sosyal politika kavramı da 1880' lere Almanya' da sosyal güvenlik alanında kullanılmaya başlanmıştır. Almanya' da Sosyal Hizmet uygulamalarına geniş anlamda bakıldığında; ağırlıklı olarak yerel yönetimler ve eyaletler aracılığıyla hizmetler sağlanmaktadır (Şenocak, 2009).

Almanya' da yaşlılara yönelik sosyal politikalar incelendiğinde; bakıma muhtaçlık ve emeklilik sistemi ön plandadır. Almanya Sosyal Yardım Yasası' na göre, "hastalık veya sakatlıktan dolayı bakım ve yardım görmeksizin yaşamını devam ettiremeyen" bireyler, bakıma muhtaç bireylerdir" tanımı yapılmıştır (Taşçı, 2010). Bu nedenle bakıma muhtaç yaşlıların bakım hizmetinden yararlanması kanun ile güvence altına alınmıştır. Yaşlıların toplumdaki soyutlanmamaları, topluma katılımlarının sağlanması için karışım bakım modeli uygulanmaktadır. Bu modelle birlikte kurum bakımının yanı sıra evde bakım hizmetleri de yaşlılara sunulmaktadır. Böylelikle yaşlılar kendi ev ortamlarında hayatlarını idame ettirmekte ve yaşam doyumları daha da artmaktadır. Bir ikinci sosyal politika alanına bakıldığında sosyal güvenlik korumasındaki emeklilik sistemidir. Almanya' da hemen hemen her emekli kamu emeklilik sistemi tarafından yönetilmektedir (Akt., Taşçı, 2010). Hal böyle olunca Almanya emeklilik sisteminde birtakım değişikliklere gidilmiş ve Tamamlayıcı Emeklilik Kanunu ve Emeklilik Kanunu devreye girmiştir. Bununla beraber, kamu harcamaları kısımlı ve emeklilerin yararına bireysel katkıya dayalı yeni bir sistem oluşturulmuştur. Bu sistem sosyal sigorta sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhafazakar - korporatist rejimin savunduğu sosyal güvenlik sisteminin alt sistemi olan sosyal sigorta ile birlikte sosyal yardımların verilmesi amaçlanmış ve sosyal güvenlik sistemi ile mevcut durum kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Çocuklara ve gençlere yönelik sosyal politikalara bakıldığı takdirde çocuk bakım hizmetleri alanında belli yaş grubundaki çocuklara kreş desteği sağlandığı görülmektedir. Kreş bakımının yanı sıra yaş gruplarına göre ana okul, okul sonrası bakım ve bireye özel bakıcı hizmeti de verilen hizmetler arasındadır (Akt., Uyanık, 2018). Alman gençlerinin topluma daha faydalı bireyler olarak yetişmesini ve topluma katılımlarını sağlamak amacıyla gençlere yönelik yardım paketleri gençlere sağlanan yardımlar arasındadır. Ailelere yönelik sosyal politikalara bakıldığında, sosyal-egitimsel aile yardımı ön plandadır. Bu sağlanan yardımla, kurumlarda görev alan sosyal hizmet görevlileri aracılığıyla sorunu olan, psikolojik desteğe ihtiyacı olan ve kriz yönetimini yapmada sıkıntı yaşayan ailelere gerekli sosyal hizmet müdahaleleri ve planları ile sorunların çözümünde destek sağlanmaktadır. Bu süreç, uzun vadede ve sürece herkesin katılımı ile iş birliği çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Hastalara yönelik sosyal politikalar ise genellikle tıbbi sosyal hizmet alanında uygulanmaktadır. Hastaneler başta olmak üzere birçok sağlık kuruluşu hasta bireyin tedavi sürecine katılmaktadır. Bunların haricinde hastanın her yönden olduğu gibi psikolojik yönden de kendini rahat hissetmesi amacıyla online sosyal danışma hizmetleri son zamanlarda geliştirilen ve sağlanan hizmetler arasındadır. Hastanede çalışan sosyal çalışmacılar, hastanın iyilik sürecini geliştirmek adına hastayı her yönüyle değerlendirmeli ve danışanın iyilik halini artırıcı yönde psikososyal destek sağlayarak danışanın tedavi sürecine katılımını sağlamalıdır. Almanya' da okul sosyal hizmeti, en önemli sosyal politika uygulamalarından bir tanesidir. Çünkü çocuklar en uzun zamanı okullarda geçirmektedirler. Bu durum da ister istemez birtakım sorunlara yol açmaktadır ve bundan dolayı da yerinde müdahale çok önemlidir. Almanya' da okul sosyal hizmetinin hizmet verdiği alanlara bakıldığında, özel sorunu olan çocuklar, madde bağımlılığı olan çocuklar, başarısızlık durumunun yaşanmasında, aile ve çocuk

arasında yaşanan problemlerin çözümünde, öğretmen-öğrenci-veli üçgeninde meydana gelen sorunların giderilmesinde, sosyal grup çalışmaları ile birlikte uyum sorunu yaşayan çocukların okulla ve diğer öğrenci grupları ile entegrasyonlarında önleyici tedbir çalışmalarında, pedagojik çalışma hizmetlerinde, yerel proje hazırlayan dernekler ve kuruluşlarla ortak çalışmaların yapılmasında okul sosyal hizmeti ve okullarda görev alan sosyal çalışmacılar başı çekmektedirler. Okul sosyal hizmetine sağlanan bütçe yardımlarına bakıldığında Devletin yanı sıra belediyelerin, bölgesel düzeydeki yönetimlerin ve okulların kendi bütçelerinden ayrılan destekle yürütüldüğü bilinmektedir (Uyanık, 2018).

Sonuç olarak Almanya toplumun her kesiminden vatandaşlara hem sosyal yardım yönünden hem de sosyal hizmet yönünden yardım sağlamaktadır. Muhafazakar - korporatist yapıda olan Almanya' da sosyal güvenlik sistemine ve sosyal hizmetlere ayrıca önem verilmektedir. Yoksul konumundaki vatandaşlara sosyal yardım aracılığıyla maddi destek verilmekte iken sosyal hizmet aracılığıyla psikolojik yönden rehabilitasyon süreci yürütülmektedir. Çocukların ve gençlerin gelişimlerini ve topluma katılımlarını sağlamak amacıyla bu alana özel olarak eğilim gösterilmiş, çocuk bakım yardımları, gençlik yardımları ve okul sosyal hizmeti uygulamaları ile gençlerin ve çocukların hem toplumda hem ailede hem de okullarda kendi kendilerine yetebilecek, her yönden gelişmiş, bilinçli ve toplum hayatına entegre olmuş bireyler olarak yetiştirilmeleri amaçlanmış ve bu yönde sosyal refah politikaları geliştirilmiştir.

3. BÖLÜM

3.1. Güney Avrupa Refah Devleti Bağlamında Türkiye'nin Politikaları Ve Konumu

Güney Avrupa Refah Rejimi, Andersen' in oluşturmuş olduğu liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat modellerin refah rejimlerini yeterince iyi yansıtmadığı düşüncesiyle sonradan Leibfried tarafından ortaya koyulan yeni bir refah rejimidir (Gümüş, 2017). Bu rejim, diğer ortaya koyulan rejimlerin ülkelerin refah rejimlerini tam olarak karşılamadığını, yeni ve daha geniş kapsamda bir refah rejiminin ortaya konmasını savunmaktadır ve bu doğrultuda hareket etmektedir. Leibfried' e göre Güney Avrupa Refah rejimi; 1980' li yılların başlarında AB' ye üyelik süreci tamamlanan Güney Avrupa' ya mensup ülkelerin kendilerine ayrı bir refah devleti rejimi benimsemeleriyle ortaya çıkmıştır (Güler, 2015). Bu rejimin içine aldığı ülkelere bakılacak olursa; Portekiz başta olmak üzere İspanya, İtalya, Yunanistan ve Türkiye gelmektedir. Güney Avrupa Refah Rejimi, içine aldığı ülkelerin refahının diğer refah rejimlerince bilinen, tanınan bir hak olmayışından dolayı olgunlaşmamış refah rejimi olarak isimlendirilmektedir. Güney Avrupa Refah Rejiminin ortaya çıkması ve bu rejimi diğer rejimlerden ayıran özellikler incelendiğinde; gelenekçi aile yapısının devam ettiği, Güney Avrupa refah rejiminin içine aldığı ülkelerin refah sistemlerinin ve politikalarının tam anlamıyla oluşmaması ve gelişim gösterememesi, iş ve çalışma yaşamında meydana gelen sorunların, bireylerin kendi gayretleri ve eforlarıyla çözümlenmeye çalışılması bu refah rejimini diğer refah rejimlerinden ayıran özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır

(Tiyek, 2018). Rejimin varlığı kadınların aile içerisinde sarf ettiği görünmez emeğe ve çeşitli gönüllü yardım kuruluşlarından sağlanan parçalı, düzensiz ve yetersiz sosyal yardımlara dayanmaktadır (Ferrera, 2006). Görüldüğü üzere Güney Avrupa refah rejimleri kategorisinde sayılan ülkelerin kısaca; kurumsal bir yapıdan ve gelişmiş refah politikalarından yoksun ve vatandaşlarına yeterli derecede hem maddi anlamda hem de sosyal anlamda imkân sağlayamadıkları bir yapıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Refah politikalarının belirlenmesinde ve gelişmiş olmasında bir diğer önemli nokta sanayileşme hamleleridir. Avrupa ülkelerinin hızla sanayileşmeye başladığı 1950' li yıllarda Güney Avrupa refah rejiminin temel geçim kaynağı tarım olarak görülmekteydi (Özdemir, 2007). Sosyal refah devleti kavramının ortaya çıkmasıyla sanayileşme hamleleri hemen hemen aynı döneme denk gelmektedir. Sanayileşme anlaşıldığı üzere refah devletinin gelişmişliği açısından çok önemlidir. Sanayileşme hamleleri ile birlikte bu yönde hamleler yapan devletler daha çok üreterek ve refah seviyesini en üst seviyeye çıkararak gelişmişlik düzeylerini yükseltmişler ve etkili şekilde vatandaşlarına sosyal refah politikalarını sağlamışlardır. Güney Avrupa refah rejimini benimseyen devletler, sanayileşmeyle hızla yükselişe geçen Kuzey Avrupa refah devletlerini örnek alarak ancak 1960' lardan itibaren tarım politikalarından sanayileşme politikalarına doğru yönelime geçmişlerdir.

Sosyal refah devleti konsepti kısaca İkinci Dünya Savaşı sonucunda toplumlarda meydana gelen yaraların sarılması, enkazın giderilmesi ve yeniden refah seviyesinin sağlanması üzerine faaliyete geçirilen, toplumsal yaşamdan gelir dağılımına, vergilere ve işgücü piyasasına yönelik reformları içinde barındıran politikaları kapsamaktadır (Akt., Soyseçkin, 2015). Görüldüğü üzere refah devleti sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik yönlerden toplumda bir arada yaşayan vatandaşların refah seviyelerini en üst düzeye ulaştırmayı amaçlayan geniş ve detaylı politika uygulamalarıdır. Türkiye, sosyal refah politikası rejimine göre ortaya çıkan kategorizasyonda tartışmalı olarak Güney Avrupa refah sistemine daha yakın özellikler taşıdığı görülmektedir (Kol, 2014). Bunun nedenine bakıldığında ise Türkiye' de uygulanan sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin geç sağlanması ve modern refah sistemlerinin sağladığı sosyal harcamaların gerisinde kalmasından dolayı tartışmalı olsa da diğer refah rejimlerine göre Güney Avrupa refah rejimine yakınlık bakımından değerlendirilmektedir. Türkiye' de çağın gereklerine uygun anlamda sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin ilerlemesi ve gelişmesi dar manada sınırlı gerçekleşmiş ve kendini geç göstermiştir (Metin, 2011). Anlaşılacağı üzere ülkemizde belirli zaman dilimine gelinceye kadar sosyal yardım ve sosyal hizmetler belli oranda gönüllülük esasına dayanmaktaydı. Sonradan ortaya çıkan kurumsallaşma ile birlikte sosyal hizmet alanında da adımlar atılmış fakat yeterince gelişme gösterememiştir. Modern anlamda ilk sosyal yardım düzenlemesi 1976 yılında yasalaşan "65 yaş aylığı" uygulamasıdır (Metin, 2011). Görüldüğü üzere Türkiye' nin modern sosyal politika uygulamaları bir hayli gecikmeli olmuştur ve bu durum da ülkemizin modern refah rejimleri içinde yer almasını engellemekte, refah seviyesi ve sosyal kalkınma yönünden geri kalmasına neden olmaktadır. Diğer yönlerden incelenecek olursa Türkiye' nin geç sanayileşmesi, ilk yıllarda daha çok tarıma dayalı bir politikasının bulunması, Güney Avrupa refah rejimi içerisinde kendine yer bulan

ülkelere benzer oranla kadın istihdamı konusunda eksik yönlerinin bulunması ve kadının ev içinde görünmez emeğinin geri planda olması, sosyal yardım ve sosyal hizmet sağlayan devlet veya özel kuruluşların parçalı, düzensiz ve yetersiz olması ve vatandaşlara sağlanan sosyal harcamalar yönünden diğer ülkelerin çok gerisinde kalması nedenleriyle Türkiye, kendisine Güney Avrupa refah rejimi içerisinde yer bulabilmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye Güney Avrupa modeline daha sıcak ve yakın tavırlar sergilemektedir çünkü; bu modeli benimseyen ülkelerde olduğu gibi dini ve aile kurumlarının sosyal yardım ve hizmet sağlanması konusunda baskın olması, kayıt altına alınamayan harcamaların ve ekonominin büyük olması, tarım ve hizmet sektöründe çalışanların sanayi sektöründe çalışanlara oranla varlığının yüksek olması nedenlerinden dolayı Türkiye bu modele daha yakın seviyededir. Diğer yandan gerek sağlık politikası yönünden gerekse de istihdam yönünden Türkiye, Avrupa devletlerinin gerisinde bir yol izlemektedir. Güney Avrupa ülkeleri sağlık uygulamalarında vatandaşlarından prim ödemesi almazken Türkiye Genel Sağlık Sigortası kapsamında prim ödeme şartını getirmektedir. Aynı yönde sosyal güvenlik sistemi uygulaması ile gerçek anlamda çalışanlara karşı prim esaslı korumayı benimserken, informel çalışanlara karşı ise bu uygulamayı hayata geçirememekte ve işsizlik sigortası adı altında çözüm getirmeye çalışmaktadır. Tüm bu yönler incelendiğinde vatandaşların refah seviyelerini artı yönde artıracak olan ve toplumda ki refah ve mutluluk katsayılarını en yükseğe çıkaracak olan sosyal harcamalar yönünden de Türkiye, Güney Avrupa refah rejimi içerisinde yer alan ülkelere nazaran oldukça geride seyretmektedir ve bu durum da Türkiye' nin Güney Avrupa refah rejimi sınıflandırması içinde yer almasını tartışmalı hale getirmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Refah devleti uygulamaları, 1929 Ekonomik Buhan' ın hemen sonrasında Keynes tarafından ortaya atılan, bir doktrin haline gelen ve altın çağdan modern çağa geçiş yılları olan 1970' lerin ortalarına kadar hakimiyet göstermiştir (Alp, 2009). Görüldüğü üzere 1929 ekonomik krizin enkazını ortadan kaldırmak ve yaşanan olumsuz durumları en aza indirmek amacıyla 1930' larda Keynesyen politikalar hakim olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşının sona ermesi ile ortaya çıkan ve belirli sosyal politikalar çerçevesinde toplumda yaşayan bireylere sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik her yönden destek ve hizmet sağlamayı kendisine hedef olarak benimsemiş olan refah devleti 1975' lere kadar Altın Çağ olarak adlandırılan bir dönemde etkin olmuş ve sanayileşmenin hız kazanması ile birlikte ekonomik ve sosyal anlamda büyümeye ve yükselişe geçen Avrupa ülkelerinin kendilerine özgü benimsemiş olduğu birtakım sosyal refah politikaları doğrultusunda farklı refah rejimlerinin ortaya konulmasında katkıda bulunmuştur. Ortaya çıkan farklı refah rejimlerine bakıldığında en kapsamlı ve detaylı olarak Esping Andersen' in yapmış olduğu üçlü sınıflandırma karşımıza çıkmaktadır. Bu sınıflandırma; Liberal, Muhafazakar- Korporatist ve Sosyal Demokrat refah rejimleri adı altında literatürde yer almaktadır (Şahin, Yıldırım, 2019). Sosyal Refah Devleti kavramının getirmiş olduğu hedefler doğrultusunda refah seviyesini en üst seviyede tutan ve vatandaşlarına sosyal, ekonomik, kültürel, istihdam her yönden sosyal yardım ve

sosyal hizmetleri en iyi şekilde sağlayan modele bakıldığı takdirde İskandinav model olarak da adlandırılan Sosyal Demokrat refah rejimi gelmektedir (Andersen, 2002). Bu model liberal ve muhafazakar modele oranla daha gelişmiş, daha demokratik ve eşitlikçidir. Liberal modele bakıldığı zaman birey ve aile bazlı olduğu görülmekte ve vatandaşların kendi refahlarını kendilerinin aramasının beklendiği, devletin en son çare olarak sosyal yardım sağladığı bir modeldir. Keza muhafazakar- korporatist model incelendiğinde de çok farklı bir duruma karşılıklılamamaktadır. Bu modelde de aile ve din kurumlarının ortaya koymuş olduğu kurallar geçerlidir ve istihdam konusunda sadece ailenin reisi olarak erkeğin istihdamını sağlamakla yükümlü olarak kendini ifade etmektedir. Kadınların ev içinde görünmez emeği göz ardı edilmekte ve istihdam konusunda cinsiyet ayrımcılığının olduğu görülmektedir (Özdemir, 2004). Sosyal Demokrat Refah Rejimine bakıldığında ise daha çok sosyal haklar, özgürlükler, evrensellik, refah seviyesinin en üst düzeye çıkartılması ilkeleri akla gelmektedir. Bu rejim modern refah rejimleri, İskandinav model ve evrensel refah rejimleri olarak isimlendirilmektedir. Sosyal Demokrat refah rejiminde Devlet diğer refah rejimlerine nazaran çok önemli bir kurumdur ve vatandaşlara her türlü sosyal yardımı sağlamaktadır (Andersen, 2002). Bu rejimde devlet özel piyasa düzenlemelerini arka plana atarak yoğun bir şekilde sosyal hakları sağlamakla yükümlüdür. Eşitliğe her alanda önem veren sosyal demokrat refah rejimi gelirin eşit olarak dağıtılması, herkesin sosyal haklardan eşit bir şekilde yararlanması ve herkese yüksek düzeyde gelir güvencesinin sağlanması gerektiği ve bunların da evrensel bir hak olarak görülmesi gerektiği üzerinde önemle durmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere Sosyal Demokrat Model, diğer modellere göre daha adaletli ve demokratik konumdadır (Gökbunar, Özdemir, Uğur, 2008).

Son olarak Esping Andersen' in oluşturmuş olduğu modellemeleri yetersiz gören ve Leibfreid tarafından ortaya konan Güney Avrupa Refah Rejimine bakıldığında; bu rejimde insanların daha çok tarımı geçim kaynağı olarak kullandıkları görülmektedir. Sanayileşmeye ve modernleşmeye geçişinin yavaş olması ve daha sonra gerçekleşmesi dolayısıyla bu rejim kapsamındaki ülkeler gelişmişlik açısından daha geri planda kalmışlardır. Sosyal yardım ve sosyal hizmetleri sunan kurumların yetersiz ve düzensiz olması, gelenekçi aile yapısının devam ettiği ve yardımların daha çok gönüllülük esasına dayandığı bir yapıya sahip olmasıyla beraber vatandaşlara sağlanan sosyal harcamalar ve istihdam konularında da diğer refah rejimlerinin gerisinde seyretmektedirler. Türkiye' nin de modern anlamda politikalara geçişi ve sosyal hizmet alanında kurumsallaşmanın yetersiz ve geç sağlanması, istihdam yönünden cinsiyetçi bir yolun benimsenmesi, sosyal harcamalar yönünden diğer ülkelere göre çok geride olması, sosyal yardımların Osmanlı İmparatorluğu' ndan kalan vakıflar sisteminin belli ölçüde değiştirilmesi ile sağlanması ve yeterince profesyonel anlamda ve hak temelli olarak sağlanamaması nedenlerinden dolayı Türkiye, Güney Avrupa refah rejimine daha yakın olarak görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye' de sosyal hizmet alanına daha çok önem verilmesi ve hak temelli sosyal hizmet uygulamalarının benimsenmesi gerekmektedir. Sosyal çalışma, hak temelli yaklaşımı ele alarak kendine özgü bilgi, beceri ve değer temelleri çerçevesinde bireye profesyonel anlamda yardım

etme mesleğidir (Duyan, 2010). Sosyal çalışma/sosyal hizmet; toplumsal hedef alır ve insanların ve toplumun refahının artırılması, yaşam kalitelerinin ve sosyal değişimlerinin gerçekleştirilmesi için sosyal hizmet uzmanları/sosyal çalışmacılar aracılığıyla profesyonel anlamda müdahale planları gerçekleştirir ve toplumun ve insanların refah seviyelerini artırıcı yönde sosyal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunur. Sonuç olarak farklı refah rejimleri içinde yer alan ülkelere bakıldığında sosyal hizmet mesleği ve uygulamaları en ön planda yer almaktadır. Çünkü sosyal hizmet, çevresi içinde birey prensibini benimseyerek bireyin çevresi ve toplumla olan ilişkilerini incelemekte ve her alanda meydana gelen sorunların çözümlenmesinde hem mikro düzeyde hem de makro düzeyde sosyal hizmet uygulamalarını devreye sokarak refah devletinin gerçekleştirmiş olduğu ve olacağı sosyal refahı artırıcı yönde sosyal politikalara yön vermekte ve bu politikaların oluşumunda makro düzeyde rol oynamaktadır.

KAYNAKLAR

- ALBAYRAK, T.E., BİRİNCİ, M. (2017). Sosyal Devlet Modelleri: Sosyal Demokrat Model, İsveç-Norveç Örneği, *Journal Of Social Work*, Cilt: 1, Sayı: 1.
- ALP, S. (2009). Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi Ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör, *Maliye Dergisi*, Sayı:156.
- ANDERSEN, E. (2002). Towards the good society, once again? İçinde: G. Esping-Andersen (Ed.). *Why We Need A New Welfare State?* (First published, 1-25). New York: Oxford University Press.
- ANDERSEN, E.G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge: Polity Press.
- ANDERSEN, E.G. (1996). "Welfare States without Work: The Impasse of Labour Shedding and Familialism in Continental European Social Policy", *Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies*.
- CANATAN, K. (2013). *Aile Sosyolojisi: Bilimsel Ve Kuramsal Çerçeve, Açılım Kitap Yayınevi*.
- CERAMÍ, A. (2006). *Social Policy in Central And Eastern Europe: The Emergence of a New European Welfare Regime*, Berlin: LIT Verlag Münster.
- ÇEVİK, D. (2002). *İsveç'te Sosyal Hizmet*, S: 2-7.
- DOLU, E. (2019). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Ve Türkiye' de Engellilere Yönelik Bakım Politikaları Ve Uygulamaları*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- DURDU, Z. (2009). *Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:22.
- DUYAN, V. (2010). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*, Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- FERRERA, M. (2006). *Sosyal Avrupa'da Güney Avrupa Modeli, Sosyal Politika Yazıları İçinde* (A. Buğra, Ç. Keyder Eds.), İstanbul: İletişim Yayınları, 195-229.
- GÜLER, M. (2015). *Güney Avrupa Refah Rejminde Sosyal Dışlanma*, Gazi Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Bölümü
- GÜMÜŞ, İ. (2017). *Güney Avrupa Ve Türkiye'de İş-Yaşam Dengesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Kırklareli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı:1.
- GÜNAL, P. (2009). *Avrupa Birliğinin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli Ve Türkiye*, Ankara: Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- Günel, P. *Avrupa Birliği'nin Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeline Etkisi: İspanya Örneği, Yardım Ve Dayanışma Dergisi*.
- KALFA, A. (2010). *Refah Rejimi Bağlamında Çocuk Bakımı Hizmetleri, Çalışma Ve Toplum Dergisi*, Sayı:3.
- KAYA, E. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın Ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- KOÇAK, O. (2017). *Bilgi Toplumu Perspektifinde Refah Devleti: Finlandiya Modeli, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 13.
- KOL, E. (2014). *Refah Rejimleri Açısından Sağlık Sistemlerinin Değerlendirilmesi: Güney Avrupa Refah Modeli Ve Türkiye, Küresel İktisat Ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:5.
- METİN, O. (2011). *Sosyal Politika Açısından Akp Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar*, Sakarya Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi Bölümü.
- ÖNGÖRE, Ö. (2018). *Sosyal Politikanın Bir Göstergesi Olarak Vatandaşların İyilik Halinin Ülkelere Göre Karşılaştırmalı Analizi*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:11, Sayı: Özel sayı 1.
- ÖZALP, A. (2017). *Bir Refah Devleti Analizi: Ekonomik Ve Sosyal Sonuçlar*, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt:5, Sayı:2.
- ÖZCAN, G., Altay, A. (2009). *Türkiye' de Kamu Harcamalarının Sosyal Refah Devleti Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- ÖZDEMİR, S. (2004). *Sosyal Gelişim Düzeyleri Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme*, İ.Ü. İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Bölümü.
- ÖZDEMİR, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul: İto Yayınları.
- ROSTİLA, M. (2013). *Social Capital And Health Inequality In European Welfare States*, Palgrave Macmillan, Centre For Health Equity Studies (Chess), Stockholm University/Karolinska.
- SARGUTAN, E. (2016). *İsveç Sağlık Sistemi: Ülkelerin Karşılaştırmalı Sağlık Sistemleri*.
- SARIİPEK, D., ŞENKAL, A. (2007). *Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri Ve Sosyal Politikada*

Devletin Değişen Rolü, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

SOYSEÇKİN, İ. (2015). Türkiye’de Kadın İstihdamı Ve Sosyal Refah Uygulamaları, Mülkiye Dergisi, 39(3), 245-270.

ŞAHİN, F., YILDIRIM, B. (2019). Esping Andersen’ in Refah Devleti Sınıflandırması Ve Makro Sosyal Hizmet Uygulamaları Temelinde Türkiye’ nin Konumu, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt:11, Sayı:18.

ŞENOCAK, H. (2009). Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi.

TAŞÇI, F. (2004). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere Ve İtalya Örnekleri, Çalışma Ve Toplum(24), S. 187

TİYEK, R. (2018). Güney Avrupa Refah Rejimleri Ve Türkiye’de Asgari Ücretin Belirlenmesi, İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 3.

TOPRAK, D. (2015). Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 21.

UYANIK, M. (2018). Almanya Sosyal Yardım Sistemi Ve Sosyal Hizmet Uygulamaları, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

ÜLGEN, G. (2017). Refah Rejimleri Sınıflandırma Çalışmaları: Cinsiyet Boyutları, Marmara Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 39, Sayı: 2.

VAN VOORHIS, R. A. (2002). “Different Types of Welfare States-A Methodological Deconstruction of Comparative Research”, The Journal of Sociology & Social Welfare.

VARDAR, N. (2015). Engelsiz İsveç’ten Ne Öğrenebiliriz? Bianet Bülten, 2-15, 25.05.2019 tarihinde <http://bianet.org/bulten> adresinden alındı.

YERTÜM, U. (2016). Güney Avrupa Refah Rejimi Bağlamında Türkiye: Bir Değerlendirme, Kırklareli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:5, Sayı:1.